

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ
РОБОТИ СТУДЕНТІВ**
з дисципліни
**“АНАЛІЗ І ПРОГНОЗУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ
ПОЛІТИКИ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН”
(для магістрів)**

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2012

Підготовлено професором кафедри країнознавства *О. М. Гончаренком*

Затверджено на засіданні кафедри країнознавства
(протокол № 8 від 14.09.09)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Гончаренко О. М. Методичні матеріали щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни “Аналіз і прогнозування зовнішньої політики та міжнародних відносин” (для магістрів). – К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2012. – 23 с.

Методичні матеріали містять пояснювальну записку, зміст дисципліни “Аналіз і прогнозування зовнішньої політики та міжнародних відносин”, теми рефератів, питання для обговорення, тематику лекцій, питання до іспиту, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2012
© ДП «Видавничий дім «Персонал», 2012

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Зміст дисципліни “Аналіз і прогнозування зовнішньої політики та міжнародних відновин”	4
Питання до іспиту	13
Список літератури	18

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Дисципліна “Аналіз і прогнозування зовнішньої політики та міжнародних відносин” є базовою дисципліною з використанням інформаційно-аналітичного інструментарію і процедур у процесі майбутньої практичної діяльності для студентства зі спеціальності “Міжнародні відносини”.

Метою курсу є ознайомлення з практичними підходами і методами інформаційно-аналітичної роботи в процесі прийняття і формування зовнішньої політики.

Навчальна дисципліна забезпечує знання:

- основних форм та методів аналізу при прийнятті зовнішньополітичних рішень;
- базових методів інформаційно-аналітичної роботи в сфері зовнішньої політики провідних країн світу.

Навчальна дисципліна забезпечує вміння:

- самостійної організації роботи в сфері аналізу та прогнозування політики;
- визначення ефективності і достовірності інформаційно-аналітичних процедур;
- пошуку, підготовки і систематизації інформаційно-аналітичних матеріалів та документів;
- написання та аргументації інформаційно-аналітичних довідок, програм і сценаріїв.

ЗМІСТ дисципліни

“АНАЛІЗ І ПРОГНОЗУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОВИН”

Змістовий модуль I.

Тема 1. *Теоретико-методологічні та концептуальні засади зовнішньополітичного аналізу і прогнозування міжнародних відносин*

Тематика лекцій

1. Роль аналізу і прогнозування в сучасному зовнішньополітичному механізмі розвинених країн.

Відповідальний за випуск *А. Д. Вегеренко*
Редактор *С. М. Толкачова*
Комп'ютерне верстання *О. Л. Тищенко*

Зам. № ВКЦ-4862

Формат 60[×]84¹⁶. Папір офсетний.
Друк ротативний трафаретний. Ум. друк. арк. 1,34.
Обл.-вид. арк. 0,95. Наклад 50 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»
03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. ХХ

Свідчення про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008 р.

2. Загальна теорія систем і політичні науки. Визначення, характеристики і особливості складних систем. Класифікація систем. Міжнародні системи і навколишнє середовище.
3. Політика і стратегія. Класичні визначення стратегій, їх недостатність. Комплексні визначення стратегій. Національна (велика) стратегія, стратегія національної безпеки, військова стратегія.
4. Історичні приклади ефективних стратегій. Стратегія Стародавнього Риму як приклад ефективної державницької стратегії. Фонд Клаузевіц і його внесок у розвиток стратегічного мислення.

Література: основна [1–8; 20; 58–62];
додаткова [1–5; 17–23]

Ключові поняття та терміни	
<ul style="list-style-type: none"> • аналіз • прогнозування • теорія систем • складні системи • імплементації політики 	<ul style="list-style-type: none"> • стратегічні дослідження • класифікація систем • міжнародні системи • гомеостазис

Теми рефератів

1. Роль аналізу і прогнозування в сучасному зовнішньополітичному механізмі розвинених країн.
2. Загальна теорія систем і політичні науки.
3. Визначення, характеристики і особливості складних систем.
4. Класифікація систем.
5. Міжнародні системи і навколишнє середовище.
6. Організація та анархія в міжнародних системах.
7. Проблеми, і етапи розробки та імплементації політики.
8. Класичні визначення стратегій та їх недостатність.
9. Національна (велика) стратегія, стратегія національної безпеки, військова стратегія.
10. Історичні приклади ефективних стратегій.

Питання для обговорення

1. Визначення, характеристики та особливості складних систем.
2. Міжнародні системи, їх особливості, ієрархія, стійкість, динаміка, еволюція, фази розвитку.
3. Типи зовнішньої політики.
4. Політика і стратегія.
5. Предмет стратегічних досліджень, співвідношення з іншими дисциплінами.

11. *Times*.
12. *International Herald Tribune*.
13. *Financial Times*.
14. *Le Monde*.
15. *NATO Handbook*. 2004.
16. *NATO Review 1985–2006*.
17. *National Security Strategy for a New & Century*. — Wash., 1997.
18. *National Security Strategy of the United States*. — Wash., 2003.
19. *Web-site* Національного інституту стратегічних досліджень www.niss.gov.ua
20. *Web-site* Національного інституту проблем міжнародної безпеки www.nispr.gov.ua
21. *Web-site* Президента України www.president.gov.ua
22. *Web-Site* Європейського Союзу www.europra.eu.int
23. *Web-site* НАТО www.nato.int
24. *Web-site* Кабінету Міністрів України www.kmu.gov.ua
25. *Web-site* Міністерства закордонних справ України www.mfa.gov.ua
26. *Web-site* Міністерства внутрішніх справ України www.centrmia.gov.ua
27. *Web-site* Міністерства оборони України www.mil.gov.ua
28. *Web-site* Ради національної безпеки та оборони України www.rainbow.gov.ua
29. *Служба* безпеки України www.ssu.gov.ua
30. *Web-site* Міністерство економіки та з питань європейської інтеграції www.me.gov.ua
31. *Web-site* Центрального розвідувального управління США www.cia.gov.ua

44. *Lerche Ch. Said Ab.* Concepts of International politics. — N.-Y., 1970.
45. *Morgenthau H.* Politics Among Nations. — N.-Y., 1967.
46. *Wright Q.* A Study of War. — Chicago, 1967.
47. *Kegley Ch., Wittkopf E.* Trends and Transformations. — 1998.
48. *The Globalization of World Politics.* An Introduction to International Relations / Ed. by Baylis J., and Smith, S. — N.-Y., 1998.
49. *Controversies in International Relations: Realism and Neoliberal Challenge* / Ed. by C. Kegley.
50. *Neorealism and Neoliberalism: The Contemporary Debate* / Ed. by D. Baldwin. — 1993.
51. *Tikner A., H. Morgenthau.* Principles of Political realism: A Feminist reformulation. // Millennium. — 1983. — 17 (3).
52. *Wallerstein. I.* The Modern World System. — 1989.
53. *Frieden J. A., A. Lake, eds.* International Political Economy, 1992.
54. *Murphy C. N. & R. Tooz,* eds. The New International Political Economy, 1990.
55. *Stiles K. W. & Akoha, eds.* International Political Economy. 1994.
56. *Feltham R.* Diplomatic Handbook, 1998.
57. *Barnston R.* Modern Diplomacy, 1997.
58. *Buzan B.* Introduction to Strategic Studies, 1989.
59. *Job B.* Insecurity Dilemma, 1992.
60. *European Security and International Institution After the Cold War* / Ed. by V. Carnovale, 1995.
61. *Ms. Kinlay and R. Little.* Global Problems and World Order. — 1986.
62. *Job B.* Insecurity Dilemma, 1992.
63. *Филипенко А. С.* Мировая торговля, 1998.
64. *Дипломатический словарь.* — М., 1971. — Т. 1, 2.

Додаткова періодична література та WEB сайти

1. Політика і час.
2. Політична думка.
3. Дзеркало тижня.
4. Урядовий кур'єр.
5. Пост-поступ.
6. Голос України.
7. Foreign Affairs.
8. International Politics.
9. Time.
10. Newsweek.

Змістовий модуль II.

Тема 2. Генеза та еволюція підходів до аналізу і передбачення соціально-політичних процесів

Тематика лекцій

1. Становлення та еволюція класичних підходів до аналізу і передбачення динаміки політичних систем. Основні школи і концепції сучасної теорії МВ.
2. Трансформативні процеси сучасного світу і нові підходи до фундаментальних концепцій монополярності, біполярності, багатополлярності.
3. Розвиток комп'ютерних технологій, системного аналізу і нові можливості інформаційно-аналітичного забезпечення механізму прийняття зовнішньополітичних рішень.
4. Основні форми і особливості реорганізації зовнішньополітичного механізму розвинених країн після Другої світової війни. "Матін-ка РЕНД" та її діти. Чотири етапи еволюції зовнішньополітичного прогнозування (1945–2005 рр.).

Література: основна [3–8; 39–53];
додаткова [1–9; 21–25]

Ключові поняття та терміни	
• динаміка політичних систем	• біполярність
• політичний реалізм	• багатополлярність
• геополітика	• футурологія
• політичний ідеалізм	• прогностика
• біхевіоризм	• теорії комунікацій
• теорії поля	
• монополярність	

Теми рефератів

1. Основні школи і концепції сучасної теорії МВ.
2. Трансформативні процеси сучасного світу і нові підходи до фундаментальних концепцій монополярності, біполярності, багатополлярності.
3. Прогностика і футурологія як важливі компоненти розробки концепцій та прогнозів сучасних міжнародних відносин.
4. Основні форми та особливості реорганізації зовнішньополітичного механізму розвинених країн після Другої світової війни.
5. Чотири етапи еволюції зовнішньополітичного прогнозування (1945–2005 рр.).

Питання для обговорення

1. Становлення та еволюція класичних підходів до аналізу і переобчислення динаміки політичних систем.
2. Розвиток комп'ютерних технологій, системного аналізу та нові можливості інформаційно-аналітичного забезпечення механізму прийняття зовнішньополітичних рішень.
3. “Магічка РЕНД” та її діти.

Змістовий модуль III.

Тема 3. Методи аналізу і прогнозування ЗП і МВ: загальні відомості, проблема класифікації

Тематика лекцій

1. Проблема вимірів у суспільних науках. Складність, невизначеність, багатомірність, контрінтуїтивність соціально-політичних систем. Ефект соціального зворотного зв'язку.
2. Системи показників та індикаторів як інструмент вивчення і аналізу соціально-політичних систем. Методи відбору та інтеграції показників. Методи багатомірності статистики: факторний аналіз.
3. “Профіль” прогнозу і “прогностичний фон”. Принципи побудови комплексних систем соціально-політичної статистики.
4. Сучасні методи аналізу та прогнозування. Пошукові і нормативні методи. Опитування громадської думки, експертні методи, методи моделювання, ігрові.

Література: основна [2; 5; 7; 17; 31; 43];
додааткова [1–25]

Ключові поняття та терміни	
• виміри	• кластерний аналіз
• контрінтуїтивність	• розпізнавання образів
• соціально-політичні системи	• прогностичний фон
• зворотний зв'язок	• пошукові і нормативні методи
• об'єкт аналізу	
• індикатор	
• факторний аналіз	

19. *Бжезинський Зб.* Великая шахматная доска. — М., 1999.
20. *Система, структура и процесс развития современных международных отношений* / Под ред. В. И. Гантмана. — М., 1984.
21. *Цыганков П. А.* Международные отношения. — М., 1996.
22. *Международные отношения: социологические подходы* / Под ред. П. А. Цыганкова. — М., 1984.
23. *Кант И.* Вечный мир. — М., 1990.
24. *Макиавелли Н.* Государь. — М., 1990.
25. *Себайн Дж., Торсон Т.* История политической мысли. — К., 1997.
26. *Ломакин В. К.* Мировая экономика. — М., 1998.
27. *Киссинджер Г.* Дипломатия. — М., 1997.
28. *Національна безпека України: історія і сучасність* / За ред. О. Гончаренко. — К., 1993.
29. *Коллиз Дж.* Большая стратегия: принципы и практика. — М., 1975.
30. *Лебедева М.* Международные конфликты. — М., 1998.
31. *Гончаренко А. Н., Косолапов В. В.* XXI век в зеркале футурологии. — М., 1986.
32. *Тойби А.* Постыжение истории. — М., 1991.
33. *Хайтлингтон С.* Столкновение цивилизации // Полис. — 1994. — № 1.
34. *Фукуяма Ф.* Конец истории // США: экономика, политика, идеология. — 1990. — № 5.
35. *Україна 2000* і далі: геополітичні пріоритети і сценарії розвитку. — К., 1999.
36. *Матеріали Всесвітнього саміту з стійкого розвитку.* — Йоганесбург, 1992.
37. *Янч К.* Прогнозирование научно-технического прогресса. — М., 1974.
38. *Гончаренко А. Н.* Военно-политическое прогнозирование США. — К., 1987.
39. *Камінський А.* Вступ до міжнародних відносин. — Л., 1993. — Ч. 1, Ч. 2.
40. *Матеріали до курсу REND Согр:* “Оборонна політика”. — К., 1993. — Ч. 1, Ч. 2.
41. “Оборона, мир і політика безпеки” // Американська асоціація розвитку науки. — Вашингтон, 1992.
42. *Deutsch K.* The Analysis of International Relations. — N.-Y., 1978.
43. *Holsti K.* International Politics. — N.-Y., 1967.

90. Консеквентна і ретроспективна верифікація. Аналіз помилок прогнозування.
91. Комплексна оцінка якості прогнозу. Методи оцінки ефективності рішень і програм та наслідків їх впровадження.
92. Тенденції і перспективи застосування інформаційно-аналітичних методів у процесі формування і імплементації зовнішньої політики.
93. Нові підходи до організації і функціонування аналітичних і прогностичних служб. Системи безперервного прогнозування.
94. Еволюція і проблеми розбудови системи інформаційно-аналітичного забезпечення зовнішньої політики України.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Аналитические методы в исследовании международных отношений*. — М., 1982.
2. Арон Р. Мир і війна між націями. — К., 2001.
3. Мальский М., Мацяк М. Теорія міжнародних відносин. — Л., 2004.
4. *Глобалізація і безпека розвитку*. — К., 2002.
5. *Глобальні трансформації і стратегії розвитку*.
6. Гончаренко А. Н. Комплексное прогнозирование в системе "общество-окружающая среда". — К., 1986.
7. Гончаренко А. Н. Прогнозирование и политика. — К., 1993.
8. Гришин А. В., Никольский Н. И. Системный анализ международных отношений. — М., 1982.
9. Дороница Н. И. Международные конфликты. — М., 1981.
10. Дольникова Р. Н. Методология и методика прогнозирования внешней политики государств. — М., 1980.
11. Дугин А. Основы геополитики. — М., 1997.
12. Кукулка Ю. Проблемы теории МО. — М., 1980.
13. Мартино Дж. Технологическое прогнозирование. — М., 1977.
14. Петровский В. Ф. Американская внешнеполитическая мысль. — М., 1986.
15. Поздняков Э. А. Внешнеполитическая деятельность и международные отношения. — М., 1994.
16. Поздняков Э. А. Философия и политика. — М., 1994.
17. Теория прогнозирования и принятие решений. — М., 1977.
18. Хрусталева М. А. Системное моделирование международных отношений. — М., 1988.

Теми рефератів

1. Проблема вимірів у суспільних науках.
2. Ефект соціального зворотного зв'язку.
3. Методи відбору та інтеграції показників.
4. Методи багатомірності статистики: факторний аналіз.
5. Кластерний аналіз, методи "розпізнавання образів".
6. Принципи побудови комплексних систем соціально-політичної статистики.
7. Сучасні методи аналізу і прогнозування.
8. Проблеми, системи класифікації методів аналізу і прогнозування.

Питання для обговорення

1. Складність, невизначеність, багатомірність, контринтуїтивність соціально-політичних систем.
2. Нemoжливість повного кількісного опису об'єкта аналізу.
3. Вагові коефіцієнти.
4. Кластерний аналіз, методи "розпізнавання образів".
5. "Профіль" прогнозу і "прогностичний фон".
6. Опитування громадської думки, експертні методи, методи моделювання, ігрові, сумарні морфологічні та ін. методи.

Змістовий модуль IV.

Тема 4. Методи аналізу і прогнозування ЗП і МВ: метод аналогії

Тематика лекцій

1. Історичні аналогії. Методологічні проблеми застосування методу аналогії у політичних науках. Проблеми подібності, історичної унікальності, історично обумовленої свідомості, соціального зовнішнього зв'язку.
2. Методи екстраполяції тенденцій. Стабільність, безперервність і прогноз. Лінійні моделі. Нелінійні моделі. Експоненціальні моделі. Техніка оцінки параметрів.
3. Опитування громадської думки. Генеральна вибірка сукупності. Основні етапи її формування. Репрезентативність і помилки вибірки. Обсяг вибірки.

4. Основні форми опитування: анкета та інтерв'ю. Техніка складання анкет і проведення інтерв'ю. Типові помилки при проведенні опитування.

Література: основна [1; 7; 8; 10; 18];
додаткова [21; 22]

Ключові поняття та терміни	
<ul style="list-style-type: none"> • історичні аналогії • історична унікальність • екстраполяція тенденцій • лінійні моделі • нелінійні моделі 	<ul style="list-style-type: none"> • трендові моделі • запитання-фільтри • експоненціальні моделі • динамічний ряд

Теми рефератів

1. Методологічні проблеми застосування методу аналогій у політичних науках.
2. Помилки при застосуванні методу аналогій і шляхи їх усунення.
3. Техніка оцінки параметрів.
4. Опитування громадської думки.
5. Техніка складання анкет і проведення інтерв'ю.
6. Типові помилки при проведенні опитування.

Теми для обговорення

1. Історичні аналогії.
2. Проблеми подібності, історичної унікальності, історично обумовленої свідомості, соціального зовнішнього зв'язку.
3. Лінійні моделі. Нелінійні моделі. Експоненціальні моделі.
4. Техніка оцінки параметрів. Довжина динамічного ряду і точки “зламу тенденцій”.
5. Обсяг вибірки. Ймовірна вибірка. Основні фази опитування.

Змістовий модуль V.

Тема 5. Методи аналізу і прогнозування ЗП і МВ: експертні процедури. “Мозкова атака”. Метод Дельфі

Тематика лекцій

1. Експертні оцінки в політичних науках. Переваги і недоліки експертних оцінок. Формування експертної групи. Методи відбору експертів. “Мозкова атака”, або метод колективної генерації ідей.

70. Модель Месаровича-Пестеля та її модифікації. Модельний комплекс “ФОРКАСТ” (Комітет начальників штабів, США).
71. Сучасні моделі економічних та воєнно-політичних процесів провідних країн світу.
72. Комплексні методи прогнозування. Методика і етапи розробки комплексних прогнозів динаміки політичних систем.
73. Проблема прийняття політичних рішень в умовах невизначеності. Теорія ігор як апарат аналізу конфліктних ситуацій в умовах невизначеності.
74. Дж. Фон-Нейман і аналіз конфліктів. Основні визначення теорії ігор.
75. Категорійний апарат. Ігри з нульовою і ненульовою сумою. Ігри з повною і неповною інформацією. Стратегія гравця.
76. “Дилема в'язня”. Двосторонні ігри з нульовою сумою. Погрози, сигнали, блеф.
77. Початок і перебіг Першої світової війни з точки зору теорії ігор.
78. Фоклендська криза 1982 року та теорія ігор.
79. Використання теорії ігор для аналізу гонки озброєнь. Гонка озброєнь, конфлікт і кооперація в теорії ігор.
80. “Дилема безпеки” учасників гонки озброєнь. “Стримування”, “кризова стабільність” і теорія ігор.
81. Кубинська криза 1962 року як приклад успішного “стримування”.
82. Сучасні приклади використання теорії ігор для аналізу зовнішньополітичних процесів.
83. Ефект інформаційного зворотного зв'язку і прогнозування суспільно-політичних процесів.
84. Футурологія, волюнтаризм та ймовірнісний характер майбутнього. Неопозитивізм Р. Мертона та ефекти “самоздійснення” і “самоуїнування” прогнозів.
85. Критика марксистського детермінізму і неопозитивістського волюнтаризму. Образи майбутнього і “свідома побудова історії”.
86. Концепція “планування майбутнього”. Теорія і методологія “свідомі побудови бажаного типу майбутнього”, їх зв'язок з нормативним прогнозуванням і плануванням.
87. Системні і часові обмеження теорії. Їх практичне використання у внутрішній і зовнішній політиці та міжнародних відносинах.
88. Абсолютна і відносна верифікація. Класифікація методів верифікації.
89. Пряма і посередня верифікація. Експертні методи.

46. Техніка оцінки параметрів. Довжина динамічного ряду і точки “зламу тенденції”.
47. Помилки прогнозування в трендових моделях.
48. Опитування громадської думки. Генеральна вибірка сукупність. Основні етапи її формування.
49. Репрезентативність і помилки вибірки. Обсяг вибірки. Ймовірна вибірка.
50. Основні фази опитування. Типи і види запитань.
51. Функціонально-психологічні запитання. “Запитання-фільтри”. Контрольні запитання. “Відкриті” і “закриті” запитання.
52. Основні форми опитування: анкета та інтерв’ю. Техніка складання анкет і проведення інтерв’ю.
53. Типові помилки при проведенні опитування.
54. Експертні оцінки в політичних науках. Переваги і недоліки експертних оцінок.
55. Формування експертної групи. Методи відбору експертів.
56. “Мозкова атака”, або метод колективної генерації ідей. Особливості проведення “мозкової атаки”.
57. “Звичайна” дискусія і “звичайне” опитування. Метод комісії.
58. Метод Дельфі. Історія розробки методу.
59. Особливості і варіанти методу Дельфі. Міні-Дельфі.
60. Методи евристичного прогнозування. Метод ПАТТЕРН. Багатосходинкове опитування.
61. Методи обробки результатів експертного опитування. Медіана та квартилі. Методи “відсікання” крайніх оцінок.
62. Середні величини і коефіцієнти варіації. Лідери та аутсайдери експертизи. Структура експертної групи.
63. Альтернативні сценарії як форма аналізу політичного і соціального розвитку. Сценарій та прогноз. Пошукові і нормативні сценарії.
64. Методи побудови сценаріїв. Мозкова атака. “Сасекська техніка”.
65. Синтез і самоузгодження часткових сценаріїв. Метод дискретних часових інтервалів.
66. Морфологічний аналіз і морфологічні таблиці. Основні етапи і методи побудови морфологічних таблиць.
67. Приклади морфологічних таблиць. “Україна 2000 і далі”. Методи моделювання. Аналітичні і трендові моделі. Багатофакторні моделі.
68. Методи імітаційного моделювання. Системний аналіз і етапи побудови імітаційної моделі.
69. Перші глобальні моделі Форрестера-Медоуза.

2. Метод Дельфі. Історія розробки метода. Особливості і варіанти методу Дельфі. Методи евристичного прогнозування. Метод ПАТТЕРН.

3. Методи обробки результатів експертного опитування. Медіана та квартилі. Методи “відсікання” крайніх оцінок. Середні величини і коефіцієнти варіації. Лідери та аутсайдери експертизи.

Література: основна [1; 7; 8; 10; 18]; додаткова [21–22]

Ключові поняття та терміни	
<ul style="list-style-type: none"> • експертні оцінки • мозкова атака • метод комісії • метод Дельфі 	<ul style="list-style-type: none"> • медіана • квартилі • коефіцієнти варіації • метод Паттерн

Теми рефератів

1. “Мозкова атака”, або метод колективної генерації ідей.
2. “Звичайна” дискусія і “звичайне” опитування.
3. Метод Дельфі. Історія розробки методу.
4. Методи обробки результатів експертного опитування.
5. Структура експертної групи

Питання для обговорення

1. Експертні оцінки в політичних науках.
2. Формування експертної групи. Методи відбору експертів.
3. “Звичайна” дискусія і “звичайне” опитування.
4. Методи евристичного прогнозування.
5. Медіана та квартилі. Методи “відсікання” крайніх оцінок.

Змістовий модуль VI.

Тема 6. Методи аналізу і прогнозування ЗП і МВ: сценарний та морфологічний аналіз. Методи моделювання

Тематика лекцій

1. Альтернативні сценарії як форма аналізу політичного і соціального розвитку. Сценарій та прогноз. Пошукові і нормативні сценарії. Методи побудови сценаріїв.

2. Морфологічний аналіз і морфологічні таблиці. Основні етапи і методи побудови морфологічних таблиць. Приклади морфологічних таблиць. Методи моделювання. Аналітичні і трендові моделі. Багатофакторні моделі.

3. Методи імітаційного моделювання. Перші глобальні моделі Форрестера-Медоуза. Модель Месаровича-Пестеля та її модифікації. Модельний комплекс "ФОРКАСТ" (Комітет начальників штабів, США).

Література: основна [1; 7; 8; 10; 18; 38; 58]; додаткова [12–25]

Ключові поняття та терміни	
<ul style="list-style-type: none"> • сценарій • прогноз • синтез • морфологічний аналіз 	<ul style="list-style-type: none"> • багатофакторні моделі • глобальні моделі • імітаційні моделі

Теми рефератів

1. Системний аналіз і етапи побудови імітаційної моделі.
2. Перші глобальні моделі Форрестера-Медоуза.
3. Сценарій та прогноз.
4. Модельний комплекс "ФОРКАСТ".
5. Сучасні моделі економічних та воєнно-політичних процесів провідних країн світу.
6. Комплексні методи прогнозування.

Питання для обговорення

1. Сценарій і прогноз.
2. "Сассекська техніка".
3. Синтез і самоузгодження часткових сценаріїв.
4. Перші глобальні моделі Форрестера-Медоуза.
5. Модель Месаровича-Пестеля та її модифікації.

Змістовий модуль VII.

Тема 7. Методи аналізу і прогнозування ЗП і МВ: теорія ігор

Тематика лекцій

1. Проблема прийняття політичних рішень в умовах невизначеності. Теорія ігор як апарат аналізу конфліктних ситуацій в умовах

24. Розвиток комп'ютерних технологій, системного аналізу і нові можливості інформаційно-аналітичного забезпечення механізму прийняття зовнішньополітичних рішень.
25. Основні форми та особливості реорганізації зовнішньополітичного механізму розвинених країн після Другої світової війни.
26. "Матінка РЕНД" та її діти. Чотири етапи еволюції зовнішньополітичного прогнозування (1945–2005 рр.).
27. Проблема вимірів у суспільних науках. Складність та невизначеність.
28. Багатомірність, контринтуїтивність соціально-політичних систем.
29. Ефект соціального зворотного зв'язку. Нemoжливiсть повного кількісного опису об'єкта аналізу.
30. Системи показників і індикаторів як інструмент вивчення та аналізу соціально-політичних систем.
31. Методи відбору та інтеграції показників. Вагові коефіцієнти.
32. Генеральні, узагальнені показники (індекси).
33. Методи багатомірності статистики: факторний аналіз. Кластерний аналіз, методи "розпізнавання образів".
34. Критерії відбору показників і оцінки рівня їх репрезентативності.
35. Профіль прогнозу і "прогностичний фон". Принципи побудови комплексних систем соціально-політичної статистики.
36. Сучасні методи аналізу і прогнозування. Пошукові і нормативні методи.
37. Сучасні методи аналізу і прогнозування. Опитування громадської думки
38. Сучасні методи аналізу і прогнозування. Експертні методи, методи моделювання.
39. Сучасні методи аналізу і прогнозування. Ігрові, морфологічні та інші методи.
40. Проблеми та системи класифікації методів аналізу і прогнозування.
41. Історичні аналогії. Методологічні проблеми застосування методу аналогій у політичних науках.
42. Проблеми подібності, історичної унікальності, історично обумовленої свідомості, соціального зовнішнього зв'язку.
43. Помилки при застосуванні методу аналогій і шляхи їх усунення.
44. Методи екстраполяції тенденцій. Стабільність, безперервність і прогноз.
45. Лінійні моделі. Нелінійні моделі. Експоненціальні моделі.

2. Роль аналізу та прогнозування в сучасному зовнішньополітичному механізмі розвинених країн.
3. Загальна теорія систем і політичні науки.
4. Визначення, характеристики та особливості складних систем.
5. Класифікація систем. Міжнародні системи і навколишнє середовище.
6. Міжнародні системи, їх особливості, ієрархія, стійкість, динаміка.
7. Міжнародні системи, їх особливості, еволюція, фази розвитку.
8. Поняття гомеостазису. Організація та анархія в міжнародних системах.
9. Проблеми та етапи розробки й імплементації політики.
10. Типи зовнішньої політики.
11. Політика і стратегія. Класичні визначення стратегій та їх недосконалість.
12. Комплексні визначення стратегій.
13. Національна (велика) стратегія, стратегія національної безпеки, військова стратегія.
14. Предмет стратегічних досліджень. Основні визначення, термінологія і співвідношення з іншими дисциплінами. Категорії дисципліни “стратегічні дослідження” (СД). СД і теорія МВ.
15. СД і конфліктологія, СД і дослідження миру.
16. Основні напрями, апарат та проблеми СД.
17. Історичні приклади ефективних стратегій. Стратегія Стародавнього Риму як приклад ефективної державницької стратегії.
18. Фон Клаузевіц і його внесок у розвиток стратегічного мислення.
19. Шість “важких питань” сучасного стратегічного аналізу.
20. Становлення та еволюція класичних підходів до аналізу і передбачення динаміки політичних систем.
21. Основні школи і концепції сучасної теорії МВ (політичного реалізму, геополітики, політичного ідеалізму, біхевіоризму, теорії поля, теорії комунікацій тощо, їх роль і практичне значення для цілей аналізу та імплементації політики.
22. Трансформаційні процеси сучасного світу і нові підходи до фундаментальних концепцій: монополярності, біполярності, багатополярності.
23. Прогностика і футурологія як важливі компоненти розробки концепцій і прогнозів сучасних міжнародних відносин.

невизначеності. Основні визначення теорії ігор. Ігри з повною і неповною інформацією. Стратегія гравця. “Дилема в’язня”.

2. Використання теорії ігор для аналізу гонки озброєнь. “Дилема безпеки” учасників гонки озброєнь. “Стимування”, “кризова стабільність” і теорія ігор. Кубинська криза 1962 року як приклад успішного “стимування”.

3. Сучасні приклади використання теорії ігор для аналізу зовнішньополітичних процесів.

Література: основна [1; 7; 8; 10; 18; 38; 56–60]; додаткова [19–25]

Ключові поняття та терміни	
<ul style="list-style-type: none"> • теорія ігор • категорійний апарат • гонка озброєнь • дилема безпеки 	<ul style="list-style-type: none"> • стимування • кризова стабільність

Теми для рефератів

1. Проблема прийняття політичних рішень в умовах невизначеності.
2. Двосторонні ігри з нульовою сумою.
3. Початок і перебіг Першої світової війни з точки зору теорії ігор.
4. Фоклендська криза 1982 року та теорія ігор.
5. Використання теорії ігор для аналізу тонки озброєнь.
6. Кубинська криза 1962 року як приклад успішного “стимування”.
7. Сучасні приклади використання теорії ігор для аналізу зовнішньополітичних процесів.

Питання для обговорення

1. Теорія ігор як апарат аналізу конфліктних ситуацій в умовах невизначеності.
2. Дж. Фон-Нейман і аналіз конфліктів.
3. Ігри з нульовою і ненульовою сумою.
4. Стратегія гравця.
5. “Дилема в’язня”.

Змістовий модуль VIII.

Тема 8. Інформаційний зворотний зв'язок у соціальному прогнозуванні

Тематика лекцій

1. Ефект інформаційного зворотного зв'язку і прогнозування суспільно-політичних процесів. Футурологія, волонтаризм та імовірнісний характер майбутнього. Критика марксистського детермінізму і неопозитивістського волонтаризму.
2. Концепція “планування майбутнього”. Теорія і методологія “свідомої побудови бажаного типу майбутнього”, їх зв'язок з нормативним прогнозуванням і плануванням.

Література: основна [1; 7; 8; 10; 18; 31; 38; 58]; додаткова [1–3; 7–12]

Ключові поняття та терміни	
• зворотний зв'язок	• детермінізм • планування майбутнього
• футурологія	
• волонтаризм	

Теми для рефератів

1. Образи майбутнього і “свідома побудова історії”.
2. Концепція “планування майбутнього”.
3. Системні і часові обмеження теорії.
4. Практичне використання в зовнішній політиці і міжнародних відносинах системних і часових обмежень теорії.

Питання для обговорення

1. Футурологія, волонтаризм та імовірнісний характер майбутнього.
2. Неопозитивізм Р. Мертона і ефекти “самоздійснення” і “само-руйнування” прогнозів.
3. Критика марксистського детермінізму і неопозитивістського волонтаризму.

Змістовий модуль IX.

Тема 9. Методи верифікації прогнозів і програм. Методи оцінки ефективності рішень, що приймаються

Тематика лекцій

1. Абсолютна і відносна верифікація. Класифікація методів верифікації. Пряма і посередня верифікація. Експертні методи.
2. Комплексна оцінка якості прогнозу. Методи оцінки ефективності рішень і програм та наслідків їх впровадження.
3. Нові підходи до організації і функціонування аналітичних і прогностичних служб. Системи безперервного прогнозування.

Література: основна [7; 10; 13; 38]; додаткова [1–5]

Ключові поняття та терміни	
• верифікація	• інформаційно-аналітичне забезпечення • безперервне прогнозування
• експертні методи	
• комплексна верифікація	
• ретроспективна верифікація	

Теми для рефератів

1. Тенденції і перспективи застосування інформаційно-аналітичних методів у процесі формування та імплементації зовнішньої політики.
2. Системи безперервного прогнозування.
3. Еволюція і проблеми розбудови системи інформаційно-аналітичного забезпечення зовнішньої політики України.
4. Методи оцінки ефективності рішень і програм та наслідків їх впровадження.

Питання для обговорення

1. Абсолютна і відносна верифікація.
2. Експертні методи.
3. Консеквентна і ретроспективна верифікація.
4. Комплексна оцінка якості прогнозу.

ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ

1. Базові концептуальні засади зовнішньополітичного аналізу та прогнозування міжнародних відносин.